

ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ DAYANIKLILIK İNANÇLARI

TEACHERS' PROFESSIONAL RELIABILITY BELIEFS

Nazan Çiydem SADIÖĞLU¹, Barış BAYRAKTAR², Emine TASALI³, Nuri AK⁴

Makalenin Alanı: Eğitim Teknolojileri

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi

17.11.2022

Kabul Tarihi

17.11.2022

Anahtar Kelimeler

Öğretmen,
Meslek,
Dayanıklılık

Article Info

Received

17.11.2022

Accepted

17.11.2022

Keywords

Teacher,
Profession,
Endurance

Özet

Öğretmenlerin işlerinde keyifle ve huzurla görevlerini yerine getirebilmelerinin koşullarından biri de öğretmenlik mesleğinde dayanıklılık düzeyinin yüksek olmasıdır. Mesleki dayanıklılık, kişinin zorlu çalışma koşullarına uyum sağlayabileceğine, engellerle başa çıkabileceğine ve işine olan bağlılığını sürdürebileceğine olan inancı olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada 165 öğretmen üzerinde anket uygulaması yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre mesleki dayanıklılık inancının eğitim durum bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ortalama puanlara göre yüksek lisans mezunlarının mesleki dayanıklılık inancı daha yüksektir.

Abstract

One of the conditions for teachers to be able to fulfill their duties with pleasure and peace in their work is to have a high level of endurance in the teaching profession. Occupational resilience is defined as the belief that one can adapt to difficult working conditions, cope with obstacles and maintain their commitment to their job. In the study, a questionnaire was applied to 165 teachers. According to the results of the analysis, it was determined that the professional resilience belief showed a statistically significant difference in terms of educational status. According to the average scores, the professional resilience belief of graduate graduates is higher.

1. GİRİŞ

Öğretmenlerin bağlılığı genellikle kendilerinin ve birbirlerinin bir yansıması olmuştur. Bazı öğretmenler bağlılıklarını kendilerinin bir parçası olarak görürler, kendilerini ve işlerini tanımlarlar ve bu onlar için çok sevindiricidir. Diğer öğretmenler ise öğretmenliğin önemli olduğunu, çok fazla kişisel yatırım gerektirdiğini ve tüm hayatı kapsayacak bir kariyer olduğunu düşünüyorlar. Bu öğretmenler bağlılığı bir hayatta kalma aracı olarak görürler ve bunu okulla sınırlandırır.

Bazı durumlarda, bu öğretmenler mesleği tamamen bırakmayı seçtiler. Bu nedenlerden dolayı öğretmen katılımı, öğretmen performansı, devamsızlık ve personel

¹ Cumhuriyet İlkokulu, İstanbul, e-mail: latifvelin@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0101-3271 (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

² Abdulkadir Öztelir Anaokulu, İstanbul, e-mail: bbarisbayraktar@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7049-8014

³ Cumhuriyet İlkokulu, İstanbul, e-mail: minetasali@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8645-4438

⁴ Cumhuriyet İlkokulu, İstanbul, e-mail: granurlu_27@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8237-1037

tükenmişliği hakkında önemli bilgiler sağlar. Aynı zamanda öğrencilerin akademik başarıları ve okula karşı tutumları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Öğretmen katılımı, öğrenci davranışı, idari destek, ebeveyn talepleri ve devlet eğitim politikası gibi faktörlere bağlı olarak azalabilir veya artabilir. Bazı ülkelerdeki reform hareketleri öğretmenlerin çalışma koşullarını kötüleştirmiştir. Bu durum, öğretmenlerin hayal kırıklığına uğramasına, istifalarına, devamsızlığına ve öğrenciler açısından kalitesiz eğitime yol açmıştır (Zöğ, 2007: 11).

1.1.Mesleki Dayanıklılık Kavramı

Hayatımızda kontrol edemediğimiz birçok olumsuz şey olur. Birçok insan hayatlarının bir noktasında en az bir kez travmatik olaylar yaşar. Bir takım psikolojik ve fizyolojik sorunlara yol açan bu olaylar karşısında bireylerin farklı çözümler içerisine girdiği ve farklı tepkiler verdiği yapılan araştırmalar sonucunda gözlemlenmiştir. Psikolojik olarak dayanıklı bireyler kendilerine ve dünyaya farklı bir bakış açısına sahiptir (Maddi ve ark, 1984).

Travmatik olaylara maruz kalan bireyler arasında, yüksek düzeyde psikolojik yetkinliğe sahip olanlar, çok az psikopatoloji belirtisi gösterme veya hiç göstermeme eğilimindediler ve kişisel ve sosyal sorumluluk sürecini sürdürdüklerini ve yeni görev ve deneyimlerle başa çıkmaya hazır olduklarını bildirmişlerdir (Nicholas, 1993).

Kobasa (1979), strese direnen insanların hayata karşı tipik bir tutum sergilediğini savunur. Bunlar, değişime açık olmayı, herhangi bir göreve kendini adamayı ve olayların kontrolüne inanmayı öneren bir dizi davranışı içerir (Kurt, 2011). Özetle iş dayanıklılığı, stresli iş olayları karşısında karşı ağırlık görevi gören bir kişilik özelliği olarak da tanımlanabilir. Mesleki dayanıklılık aynı zamanda zorlu çalışma hayatı deneyimlerinden kurtulma yeteneği olarak da tanımlanmaktadır.

1.2.Öğretmenlerde Mesleki Dayanıklılık İnançları

Eğitimde psikolojik sağlık çok önemli bir yer tutmaktadır. Psikolojik sağlık, olumsuz bir durumla karşı karşıya kaldığında risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan dinamik bir süreç içerisinde bireyin hayatındaki farklılıklara uyum sağlamasını içermektedir.

Stresörleri, olumsuz durum ve durumları ortadan kaldırmak yerine, bireyin bu olaylarla baş etme ve kontrol etme becerisini artırmak daha önemli hale gelmektedir. Psikolojik sağlık, stresli olayların üstesinden gelmenin önemli bir yönüdür (Oktan, 2012).

Hayatı tehdit eden kronik hastalıklar, boşanma veya ebeveyn ölümü, düşük sosyoekonomik durum, ekonomik güç ve yoksulluk, yüksek suç ortamında yaşama gibi faktörler psikolojik sağlamlığın önemli risk faktörleri arasındadır (Gizir, 2007).

Mesleki dayanıklılık, psikolojik dayanıklılığın bir alt kümesidir. Eğitimde mesleki yılmazlık çok ciddi bir statüye sahiptir. Öğretmenlik mesleğinde yılmazlığa olan inanç, öğretmenlik mesleğinin zorlu ortama uyum sağlayıp zorlukların üstesinden gelebileceğine ve mesleğe olan bütünlüğünü koruyabileceğine olan inanç olarak ifade edilmiştir (Tagay ve Demir, 2016).

Öğretmenler ise, en iyinin üniversitedeki akademik yaşamlarından ve iş yerindeki gerçek öğretmenlik uygulamalarından geldiğini anladıklarında mesleki dayanıklılıklarını kaybedebilirler (Goldstein, 2005). Öğretmenlerin mesleki yılmazlığını etkileyen faktörler üç kategoride ifade edilebilir. Bunlar; öğretmenlerin geçmiş deneyimleri, iyi yaptıklarına dair inanç, rahatlık ve belirsizlik. Öğretmen yetiştirme programları; işini yıllarca yapma tutkusunu, memnuniyeti ve motivasyonu gibi özelliklere sahip nitelikli öğretmenler yetiştirmek ve mezun etmek olmalıdır. Bazı öğretmenler bu duygularını yıllarca sürdürürken, bazı öğretmenler öğretmenliğin ilk yıllarında bitkin hale gelir ve bu duygular tükenebilir.

1.3. Araştırmanın Önemi

21. yüzyıldaki hızlı değişim temposu nedeniyle, bireylerin mesleki yaşamlarında karşılaştıkları güçlükleri aşmak için yeni arayışlar söz konusudur. Geliştirilen yöntemler bireylerin özel ve mesleki yaşamlarını doğrudan etkilemektedir. Profesyonel yaşamda zihinsel olarak dirençli olmak için üç temel unsurdan söz edilmektedir. Bunlar; mesleğe bağlılık geliştirmek, meydan okumak ve kontrolü ele almakla ilgilidir. Bireyler mesleğine değer verdiğinde ve onu önemli gördüğünde, dikkatini, gücünü ve çabasını etkili bir şekilde mesleğine aktarmaktadır. Mesleklerinde kendilerini yetkin hissedersen, iş hayatında meydana gelen değişimlerin olumsuz etkisini hissetmezler. Bu durum bireylerin zorluklarla baş etme becerilerinin artmasını sağlar. Bu savaş gücü aynı zamanda bir meydan okuma olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca bu kişiler istikrardan çok değişimin gücüne inandıkları için işyerindeki stresli durumları bir gelişme fırsatı olarak görürler. Mesleki dayanıklılık özellikle öğretmenler için oldukça önemlidir. Konunun öneminden yola çıkarak çalışma hazırlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Araştırmada öğretmenlerin mesleki dayanıklılıklarının demografik özellikleriyle kıyaslanması amaç edinilmiştir.

1.5. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi: Öğretmenlerin mesleki dayanıklılıklarıyla demografik özellikleri arasında bir ilişki var mı? Şeklindedir.

1.6. Alt Problemler

1. Mesleki dayanıklılık inancı yaşa göre farklılık gösterir mi?
2. Mesleki dayanıklılık inancı cinsiyete göre farklılık gösterir mi?
3. Mesleki dayanıklılık inancı medeni duruma göre farklılık gösterir mi?
4. Mesleki dayanıklılık inancı eğitim durumuna göre farklılık gösterir mi?
5. Mesleki dayanıklılık inancı okuldaki görev süresine göre farklılık gösterir mi?
6. Mesleki dayanıklılık inancı meslekteki görev süresine göre farklılık gösterir mi?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizi açıklanmaktadır.

2.1. Araştırma Deseni

Çalışma betimsel yöntemle gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin mesleki dayanıklılık inancı ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada ilişki tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu yönetime göre araştırılan bir olay, kişi veya nesnenin bağlamı ve doğası anlatılmaya çalışılır (Karasar, 2014).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini, 2022 - 2023 eğitim - öğretim yılında İstanbul ili Avcılar ilçesindeki ilkokullarda görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Çalışma grubunda 165 öğretmen yer almıştır. Tablo 1'de çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Gruplar	Cinsiyet		TOPLAM	
	Kadın	Erkek	f	%
	f	f		
	120	45	165	100

Tablo 1'e göre kadın katılımcı sayısı 120, erkek katılımcı sayısı 45 olmak üzere toplam katılımcı sayısının 165 olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Öğretmenler İçin Mesleki Dayanıklılık İnancı Ölçeği: Tagay ve Demir (2016) tarafından geçerlik ve güvenilirlik analizi yapılarak literatüre kazandırılmıştır. Ölçek Tagay ve Demir (2016)'in çalışmasında, eğitim fakültesinde okuyan 272 öğrenciye uygulanarak nihai şekle getirilmiştir. Ölçek toplamda 26 ifade ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler arasında ters puanlama yapılmış olan bir madde bulunmamaktadır. Ölçeğin 5'li likert tipi derecelendirmeye göre değerlendirilmesi yapılmıştır. Değerlendirme ifadeleri "Kesinlikle katılmıyorum (1,00-1,79)", "Katılmıyorum (1,80-2,59)", "Kararsızım (2,60-3,39)", "Katılıyorum (3,40-4,19)" ve "Kesinlikle Katılıyorum (4,20-5,00)" olarak ifade edilmiştir. Ölçekten alınan puanların yüksek olması öğretmenlerin mesleki dayanıklılığa sahip olduklarının göstergesidir.

2.4. Veri Toplama Süreci

Oluşturulan anketler Google form üzerinden katılımcılara uygulanmıştır.

2.5. Veri Analizi

SPSS 26.00 programıyla yapılan analizlerde değişken sayısına göre T-testi ve Anova testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın verilerine dayalı olarak elde edilen bulgulara ve bulgulara ait yorumlara yer verilmektedir.

3.1. Birinci probleme ilişkin bulgular

Mesleki dayanıklılık inancının yaş bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Mesleki Dayanıklılık İnancının Yaş Bakımından İncelenmesi

	Yaş	n	Ort.	ss	F	p
Mesleki dayanıklılık inancı	25-35	102	4,6354	,40699	,509	,602
	36-45	30	4,6782	,38295		
	46-60	33	4,7133	,40716		

Analiz sonuçlarına göre mesleki dayanıklılık inancının yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.2. İkinci probleme ilişkin bulgular

Mesleki dayanıklılık inancının cinsiyet bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Mesleki Dayanıklılık İnancının Cinsiyet Açısından İncelenmesi

	Cinsiyet	n	Ort.	ss	t	p
Mesleki dayanıklılık inancı	Kadın	120	4,6452	,39772	-,707	,669
	Erkek	45	4,6949	,41419		

Analiz sonuçlarına göre mesleki dayanıklılık inancının cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.3. Üçüncü probleme ilişkin bulgular

Mesleki dayanıklılık inancının medeni duruma göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Mesleki Dayanıklılık İnancının Medeni Durum Bakımından İncelenmesi

	Medeni Durum	n	Ort.	ss	t	p
Mesleki dayanıklılık inancı	Evli	69	4,6561	,41831	-,072	,587
	Bekar	96	4,6607	,39140		

Analiz sonuçlarına göre mesleki dayanıklılık inancının medeni durum bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.4. Dördüncü probleme ilişkin bulgular

Mesleki dayanıklılık inancının eğitim durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Mesleki Dayanıklılık İnancının Eğitim Durumu Bakımından İncelenmesi

	Eğitim Durumu	n	Ort.	ss	t	p
Mesleki dayanıklılık inancı	Lisans	120	4,6125	,41039	-2,452	,026
	Yüksek lisans	45	4,7821	,35260		

Analiz sonuçlarına göre mesleki dayanıklılık inancının eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre yüksek lisans mezunlarının mesleki dayanıklılık inancı daha yüksektir.

3.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Mesleki dayanıklılık inancının okulda görev yapılan süre bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Mesleki Dayanıklılık İnancının Okulda Görev Yapılan Süre Bakımından İncelenmesi

	Okulda Görev Süresi	n	Ort.	ss	F	p
Mesleki dayanıklılık inancı	1-5 yıl	106	4,6564	,40098	,014	,998
	6-10 yıl	28	4,6552	,41812		
	11-20 yıl	21	4,6758	,37656		
	21 yıl ve üzeri	10	4,6577	,47226		

Analiz sonuçlarına göre mesleki dayanıklılık inancının okulda görev yapılan süre bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Mesleki dayanıklılık inancının meslekte görev yapılan süre bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Mesleki Dayanıklılık İnancının Meslekte Görev Yapılan Süre Bakımından İncelenmesi

	Mesleki Kıdem	n	Ort.	ss	F	p
Mesleki dayanıklılık inancı	1-5 yıl	88	4,6919	,38995	,888	,449
	6-10 yıl	22	4,5524	,42969		
	11-20 yıl	16	4,5889	,43029		
	21 yıl ve üzeri	39	4,6726	,40193		

Analiz sonuçlarına göre mesleki dayanıklılık inancının mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bir öğretmenin yüksek stres ortamında işinde başarılı olması zordur. Bu nedenle, iletişimsizlik ve yabancılaşma, stres, önceki öğretmen deneyimleri, düşük personel memnuniyeti, bürokrasi ve tükenmişlik algısı gibi olumsuz faktörlerin öğretmenlerin mesleki dayanıklılığa ilişkin inançlarını olumsuz etkilemektedir.

Analiz sonuçlarına göre mesleki dayanıklılık inancının yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Mesleki dayanıklılık inancının cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Delima (2015) yaptığı çalışma araştırma sonuçlarımızı desteklemektedir.

Mesleki dayanıklılık inancının medeni durum bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Mesleki dayanıklılık inancının eğitim durum bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ortalama puanlara göre yüksek lisans mezunlarının mesleki dayanıklılık inancı daha yüksektir. Turhan ve ark. (2012) çalışmasında mesleki dayanıklılık inancı ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki tespit etmiştir.

Mesleki dayanıklılık inancının okulda görev yapılan süre bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir Kozikoğlu (2016) yaptığı çalışmada öğretmenlerin mesleki dayanıklılık inancıyla okulda görev yaptıkları süre arasında anlamlı farklılık tespit etmiştir. Mesleki dayanıklılık inancının mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir.

4.1. Öneriler

Öğretmenlerin mesleki dayanıklılıkları eğitim kalitesi açısından oldukça önemlidir. Eğitimde kalitenin artması hem öğretmenlere hem de yöneticilere bağlıdır. Bundan sonraki çalışmalarda okul müdürlerinin mesleki dayanıklılıkları incelenebilir.

Öğretmenler üzerinde yapılacak olan çalışmalarda farklı demografik özellikler ele alınabilir.

KAYNAKÇA

Delima, V. T. (2015). Professional identity, professional commitment and teachers' performance, *International Journal of Novel Research in Education and Learning*, 2(4), 1-12.

Gizir, C. A. (2007). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 28 (3), 114-126.

Goldstein, L. (2005). Becoming A Teacher As A Hero's Journey: Using Metaphore in Preservice Teacher Education, *Teacher Education Quarterly*, ss. 7-24.

Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları

Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality, and health: An inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(1), 1-11.

Kozikoğlu, İ. (2016). *Öğretimin ilk yılı: mesleğin ilk yılındaki öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler, hizmet öncesi eğitim yeterlikleri ve mesleğe adanmışlıkları*, (doktora tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Van

Kurt, N. (2011). *Çevik kuvvet personelinin stresle basa çıkma tutumları, psikolojik dayanıklılıkları ve iş doyum düzeyleri*, (yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Maddi, S.R., Harvey, R.H., Khoshaba, D.M., Fazel, M. & Resurreccion, N. (2009). The personality construct of hardiness, IV expressed in positive cognitions and emotions concerning oneself and developmentally relevant activities. *Journal of Humanistic Psychology* 49, (3), 292-305.

Nicholas, P. K. (1993). Hardiness, self-care practices and perceived health status in older adults, *Journal of Advanced Nursing*, 18, 1085-1094.

Oktan, V. (2012). Psikolojik Sağlamlığın Gelişiminde Bir Moderator Olarak Umut, *International Journal of Human Sciences*, 1691-1701.

Tagay, Ö. ve Demir, K. (2016). Öğretmen Adayları İçin Mesleki Dayanıklılık İnancı Ölçeği'nin Geliştirilmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (4), 1603- 1620.

Turhan, M., Demirli, C., ve Nazik, G. (2012). Sınıf öğretmenlerinin mesleğe adanmışlık düzeyine etki eden faktörler, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 179-192.

Zöğ, H. (2007). *İstanbul ili Kâğıthane ilçesinde görev yapan ilköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel adanmışlık ile iş doyumları arasındaki ilişki*, (yüksek lisans tezi). YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.